

**СТАТИСТИКА АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ ВІДОМЧОГО
ПІДПОРЯДКУВАННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Розглянутий стан відомчих доріг Запорізької області. Здійснений аналіз їх динаміки за типами покриття в регіоні. Оцінена достатність інфраструктурного забезпечення відомчих доріг області.

Постановка проблеми

Значення автомобільних доріг для економіки країни пов'язане з їх роллю в загальній транспортній роботі та в забезпеченні адміністративних зв'язків. Всі автомобільні дороги поділяються на дві великі групи – автомобільні дороги загального користування, які знаходяться у віданні

Служби автомобільних доріг областей та Облавтодору і відомчі дороги. До останніх відносяться [1]:

- дороги на території промислових та інших підприємств та організацій, які обслуговують їх виробничо-технологічний процес, під'їзди від підприємств до транспортної мережі загального користування;

- внутрішньогосподарські дороги сільськогосподарських підприємств, під'їзди до них від доріг загального користування;

- службові та патрульні автомобільні дороги вздовж каналів, трубопроводів, ліній електропередач та інших комунікацій і будівель, службові під'їзди до гідротехнічних та інших споруд;

- дороги та проїзди на території сільського населеного пункту, які знаходяться на балансі сільськогосподарських підприємств.

Одержання інформації стосовно відомчих доріг проводиться за формою № 1-дор „Звіт про наявність дорожньо-транспортного господарства відомчого підпорядкування”, затвердженою наказом Держкомстату України від 03.09.2002 р. № 330 [2]. Аналіз даних за проведеним обстеженням ГУС у Запорізькій області в 2006 р. виявив, що при зменшенні звітуючих підприємств (на 24,4 %) у порівнянні з аналогічним періодом 2003 р. відбулося значне скорочення відомчих доріг (на 26,0 %) при незначному збільшенні (на 1,2 %) протяжності доріг загального користування. Тому необхідність подальшого дослідження очевидна. У статті будуть з'ясовані причини цього явища та вироблені рекомендації з їх усунення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання, які розглядаються в статті, носять науково-практичний характер. Державне статистичне спостереження за формою № 1-дор (річна) проводиться раз на три роки Головним управлінням статистики у Запорізькій області. Статистичне спостереження за цією формою передбачає одержання статистичної інформації:

- забезпеченість сільськогосподарських об'єктів (відділень, бригад, польових станів, ферм, виробничих комплексів і т. ін.) під'їздами до центральних садиб сільськогосподарських підприємств дорогами з твердим покриттям (заповнюється сільськогосподарськими підприємствами);

- забезпеченість сільських населених пунктів під'їздами з твердим покриттям (незалежно від відомчої підпорядкованості) до мережі автомобільних доріг загального користування (заповнюють сільськогосподарські підприємства та сільські (селищні) ради народних депутатів).

За результатами проведення спостереження одержують також інформацію про наявність доріг за типами покриття, кількість та довжину мостів і шляхопроводів за типами, кількість об'єктів дорожнього сервісу.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану відомчих доріг Запорізької області та забезпеченість сільськогосподарських об'єктів і сільських населених пунктів дорогами з твердим покриттям.

Виклад основного матеріалу

За формою № 1-дор „Звіт про наявність дорожньо-транспортного господарства відомчого підпорядкування” станом на 1 липня 2006 р. звітувало 326 сільськогосподарських підприємств усіх форм власності та відомчого підпорядкування, що мають на своєму балансі автомобільні дороги, мости, шляхопроводи, наземні та підземні переходи, а також сільські (селищні) ради народних депутатів. У порівнянні з аналогічними періодом 2003 року відбулося зменшення звітуючих підприємств на 105 одиниць, що мають на своєму балансі відомчі автомобільні дороги, в тому числі в міській місцевості – на 14,2 %, в сільській місцевості – на 29,3 %.

У Запорізькій області станом на 01.07.2006 р. довжина відомчих автомобільних доріг становить 5314,9 км, з 61,6 % (3271,5 км) – припадає на дороги з твердим покриттям. У порівнянні з аналогічним періодом 2003р. їх загальна довжина зменшилася на 26,0 % (або на 1869,8 км), в тому числі з твердим покриттям – на 28,7 % (або на 1314,1 км) (табл.1) внаслідок розпаювання сільськогосподарських підприємств та передачі на баланс комунальним підприємствам, а також реорганізації підприємств.

Таблиця 1. Відомчі автомобільні дороги за типами покриття по Запорізькій області

(станом на 1 липня)

Показники	Роки	
	2003	2006
Кількість господарств, які мають на своєму балансі автомобільні дороги, од.	431	326
Довжина відомчих автомобільних доріг – всього, км	7184,7	5314,9
<i>у тому числі з твердим покриттям</i>	4585,6	3271,5
<i>з нього за типами покриття:</i>		
- цементно-бетонне, асфальто-бетонне	4225,8	3086,4
- всі види шосе, включаючи гравійне, щебенеve та шлакове	273,1	112,3
- бруківка, включаючи булижне	86,7	72,8
Ґрунтові дороги, км	2599,1	2043,4

Джерело: [3, с. 52–53] та [4, с.50–51]

Відомчі автомобільні дороги в загальній протяжності доріг області у 2006 р. складають 43,2 %, в тому числі на дороги з твердим покриттям припадає 32,4 % загальної протяжності доріг, що на 7,5 та на 7,8 п.п. менше у порівнянні з відповідним періодом 2003 р. На ґрунтові дороги без обробки в'язучими матеріалами припадає 38,4 %, або 2043,4 км (темп скорочення в порівнянні з 2003 роком складає 78,6 %).

У структурі доріг з твердим покриттям за типами найбільша частка припадає на цементобетонне та асфальтобетонне, тобто 94,4 % (або 3086,4 км), всі види шосе, включаючи гравійне, щебенеve та шлакове – 3,4 % (112,3), бруківку, включаючи булижне – 2,2 % (72,8 км) (рис.1).

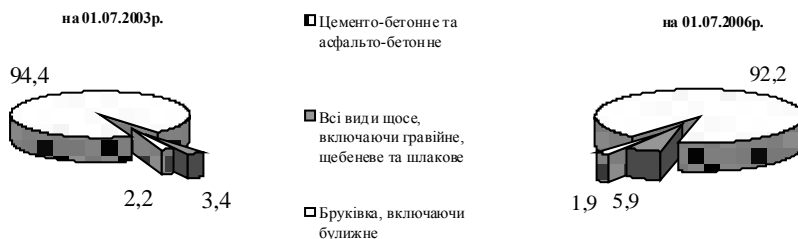

Рис. 1. Структура відомчих автомобільних доріг з твердим покриттям, %

Джерело: [3]

Серед міст та районів області тільки чотири (м. Бердянськ, м. Енергодар, м. Мелітополь, Великобілозерський район) мають стовідсоткове забезпечення твердим покриттям відомчих доріг. У порівнянні з 2003 р., якісні зміни в забезпеченні твердим покриттям відомчих доріг спостерігаються тільки у м. Запоріжжі, м. Токмак, Василівському, Великобілозерському, Мелітопольському, Орхівському районах, що більше на 1,7, на 20,4, на 3,8, на 27,0, на 1,1, на 14,4 процентних пункта відповідно.

Серед підприємств різних форм власності, підприємства з приватною формою власності мали найбільшу частку відомчих автодоріг – 75,7 % загальної протяжності, або це становить 4026,7 км, в тому числі для доріг з твердим покриттям цей показник був на рівні 73,8 % (2413,8 км). Довжина доріг у підприємств з державною формою власності складає 831,6 км (15,7 % загальної протяжності відомчих доріг), комунальною – 456,6 км (8,6 %). На долю підприємств з комунальною формою власності припадає 12,2 % (399,6 км) автодоріг з твердим покриттям, державною – 14,0 % (458,1 км).

Кількість мостів та шляхопроводів, які знаходяться на відомчих дорогах складає відповідно 70 та 20 одиниць загальною протяжністю 1882 та 2512 пог. м, що більше відповідно на 15 та на 9 одиниць у порівнянні з 01.07.2003 р. (табл. 2).

Таблиця 2. Мости, шляхопроводи та об'єкти дорожнього сервісу на відомчих дорогах Запорізької області (станом на 1 липня)

Показники	Наявність, одиниць		Протяжність, пог.м	
	2003 р.	2006 р.	2003 р.	2006 р.
Мости	85	70	1882	1716
Шляхопроводи	11	2512	20	1514
Пішохідні переходи	22	23	4661	4351

Джерело: [3, с. 54] та [4, с. 52]

Мости за типами розподілилися наступним чином: залізобетонні – 75,7 %, металеві – 2,9, кам'яні – 20,0, дерев'яні – 1,4 %. Серед мостів на відомчих дорогах у 2006 році порівняно з 2003 роком залізобетонних зменшилося на 0,8 процентних пункта, металевих – на 1,8 п.п., кам'яних та дерев'яних – навпаки, збільшилося на 2,4 та на 0,2 п.п.

До об'єктів дорожнього сервісу відносяться пішохідні переходи (надземні та підземні), які складають 23 одиниці проти 22 у 2003 р. за рахунок збільшення надземних переходів, проте відбулося зменшення їх загальної протяжності на 310 пог. м.

Як відомо, Запорізький край – це степова зона, то цілком зрозуміло, що пріоритетна роль належить сільській місцевості, тобто на неї припадає 73,2 % всіх відомчих доріг, в тому числі з твердим покриттям – 69,3 %, що у порівнянні з 1 липня 2003 р. менше на 1,7 та на 3,8 % відповідно.

Сучасна мережа шляхів у сільській місцевості характеризується низькою якістю (майже третина відомчих доріг припадає на ґрунтові дороги без обробки в'язучими матеріалами). Це веде до зниження швидкості надання транспортних послуг, зростає аварійність руху через незадовільні дорожні умови. Збільшуються втрати: економічні, екологічні, соціальні.

У населених пунктах, розташованих на відстані понад 10–15 км від районного центру, значно знижується рухомість населення, що є одним з головних показників цивілізованості. Селяни, які проживають на таких територіях, не отримують у повній мірі життєво важливих послуг (медичних, побутових, торговельних та ін.). Діти позбавлені можливості відвідувати музичні школи, займатися в гуртках, користуватися спортивними комплексами. Не підлягають виміру втрати, які завдає бездоріжжя людям, що потребують медичної допомоги.

На території Запорізької області налічується 918 сільських населених пунктів, із них 97,7 % (897 од.) забезпечені під'їздами з твердим покриттям до мережі автомобільних доріг загального користування.

В області 29 населених пункти зовсім не мають під'їздів з твердим покриттям, які розташовані в десятих районах: Новомиколаївському, Великобілозерському, Запорізькому, Гуляйпільському, Веселівському, Якимівському, Куйбишевському, Мелітопольському, Оріхівському, Пологівському. Питома вага забезпеченості сільських населених пунктів під'їздами з твердим покриттям у перелічених районах склала 79,0, 80,0, 93,0, 94,0, 96,0, та по 97,0 % відповідно.

Серед виробничих комплексів, ферм забезпеченість їх дорогами з твердим покриттям до центральних садіб сільськогосподарських підприємств склала 94 %. У порівнянні з 2003 р. спостерігаємо значне скорочення як загальної їх кількості, так і забезпеченості дорогами з твердим покриттям (530 та 498 проти 740 та 701 одиниць у 2003 р.)

Висновки та перспективи подальших досліджень

Аналіз наявності відомчих доріг, який проводиться за статистичним спостереженням за формою № 1-дор „Звіт про наявність дорожньо-транспортного господарства відомчого підпорядкування” станом на 1 липня 2006 р. у порівнянні з відповідним періодом 2003 р. дає підстави зробити наступні висновки.

Проведене дослідження виявило недоліки методологічного характеру в складанні звітності. Це стосується реорганізованих сільськогосподарських підприємств, які мали відомчі дороги та не були передані на баланс сільських (селищних) рад народних депутатів. Питання необхідно врегулювати або внесенням змін у заповнення звіту з боку Держкомстату України чи в законодавчому порядку вирішити з сільськими (селищними радами) народних депутатів прийняття цих доріг на свій баланс.

Але, незважаючи на зменшення як кількості звітуючих підприємств, так і довжини відомчих доріг, в тому числі з твердим покриттям, у структурі за типом покриття відбулися якісні зміни. Зокрема збільшилося на 2,2 та на 0,3 п.п цементобетонне, асфальтобетонне та бруківка відповідно, включаючи булижне покриття по області. Серед районів області покращився стан доріг з твердим покриттям, що для сільських районів має позитивні наслідки. Адже збільшення у 1,5 раза кількості доріг з твердим покриттям дає змогу за всіх інших умов збільшити врожай сільськогосподарських культур на 40–50 %.

Необхідно вести подальшу роботу із забезпеченням населених пунктів, виробничих комплексів, ферм дорогами з твердим покриттям. Адже, мережа добротних внутрішньогосподарських шляхів сприяє підвищенню ефективності аграрного виробництва, дає змогу вирішити екологічні й соціальні проблеми, а також налагодити регулярне транспортне сполучення сільських населених пунктів із районними та іншими центрами.

Література

1. Альбом форм державної статистичної звітності з транспорту, зв'язку, інформатики та платних послуг, внутрішнього і зовнішнього ринків. – К., 2000. – 193 с.
2. Про затвердження форми державного статистичного спостереження у сфері дорожнього господарства: наказ Держкомстату України від 03.09.2002 р. № 330 [електронний ресурс]. – Режим доступу: www.liga.net.
3. Транспорт і зв'язок Запорізької області: стат. зб. / за ред. *В.П. Головешка*. – Головне управління статистики у Запорізькій області. – Запоріжжя, 2003. – 75 с.
4. Транспорт і зв'язок Запорізької області: стат. зб. / за ред. *В.П. Головешка*. – Головне управління статистики у Запорізькій області. – Запоріжжя, 2005. – 79 с.